

Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen toimenpideohjelma

Kiusaamisesta on kyse silloin, kun lapsi, nuori tai aikuisopiskelija joutuu toistuvasti ja systemaattisesti vertaisen tai ryhmän tahallisen ikävän toiminnan kohteeksi. Kiusaaminen voi olla henkistä, fyysistä tai sosiaalista (esimerkiksi ryhmästä poissulkeminen). Siihen liittyy yleensä voimasuhteiden epätasapaino: kiusattu lapsi, nuori tai aikuisopiskelija on jollakin tavalla puolustuskyvytön kiusaajaan tai kiusaajiin nähden. Riidat ja erimielisyydet eroavat kiusaamisesta siinä, että ne ovat usein hetkellisiä, eikä niiden kohteeksi joudu jatkuvasti sama henkilö eikä niissä usein ole voimasuhteiden epäsuhtaa. Jokaisen oma kokemus kiusattuna olemisesta on keskeistä.

Tämä toimenpideohjelma koskee kaikkia kasvatuksen ja oppimisen toimialan palvelualueita eli jokaista päiväkotia, koulua ja toisen asteen oppilaitosta. Palvelualueet tarkentavat sisältöjä omaan toimintaympäristöönsä soveltuviksi. Toimintayksiköt sopivat yksikössä käytössä olevista konkreettisista toimintatavoista. Toimenpideohjelmaa jalkautetaan toimintayksiköihin keväällä 2022 ja otetaan käyttöön 1.8.2022. Ensimmäinen arviointi tehdään vuoden 2022 lopussa ja sen jälkeen toimenpideohjelma arvioidaan vähintään valtuustokausittain.

Kiusaamista ehkäisevät toimenpiteet

1. Yhteisöllisen hyvinvoinnin vahvistaminen

On tärkeää, että jokainen lapsi, nuori ja aikuisopiskelija kokee kuuluvansa omaan yhteisöönsä sen täysiarvoisena jäsenenä. Lapset, nuoret ja aikuisopiskelijat osallistuvat aktiivisesti yhteisöllisen hyvinvointityön suunnitteluun, toteuttamiseen, kehittämiseen ja arviointiin. Yhteisöllistä hyvinvointia luodaan yhteistyössä myös huoltajien kanssa. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen toimintamalleista tiedotetaan huoltajille. Erityistä huomiota kiinnitetään haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin, nuoriin ja aikuisopiskelijoihin.

Kiinnitetään huomiota jatkuvaan ryhmäyttämiseen

Ryhmäyttäminen on jatkuva, läpi toiminta-/lukuvuoden toteutuva prosessi. Erityistä huomiota kiinnitetään siirtymävaiheisiin. Opiskeluhuollon työntekijät tapaavat 7. luokkien ja toisen asteen aloittavat oppilaat/opiskelijat ryhmissä, keskusteluteemoina muun muassa hyvinvointi, mielenterveys ja kiusaamisen vaikutukset hyvinvointiin. Ryhmäyttämistä tehdään yhteistyössä nuorisopalvelujen ja/tai muiden kumppaneiden kanssa.

Kaikilla toimipisteillä on käytössä hyvinvoinnin vuosikello ja suunnitelma tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen ja opettamiseen. Nämä sisällytetään jo olemassa oleviin suunnitelmiin, esimerkiksi lukuvuosisuunnitelmaan. Henkilöstölle järjestetään koulutusta hyvinvoinnin edistämisestä, tunne- ja vuorovaikutustaidoista sekä kiusaamisen ehkäisemisestä ja puuttumisesta.

2. Yhteisöä, luokkia ja ryhmiä koskevien sääntöjen sopiminen

Arvot ja asenteet näkyvät arjen käytänteissä, niitä konkretisoidaan yhdessä lasten, nuorten ja aikuisopiskelijoiden kanssa. Koulun ja oppilaitoksen järjestyssäännöt käydään läpi lukuvuoden aluksi. Luokkien ja ryhmien säännöt laaditaan yhdessä. Vahvistetaan positiivisella tavalla yhteisten sääntöjen ja ohjeiden noudattamista.

3. Osallisuuden ja yhteistoiminnan kehittäminen

Lasten, nuorten ja aikuisopiskelijoiden osallisuutta ja yhteistoimintaa kehitetään. Tukioppilas-, kummi- ja tutortoimintaa vahvistetaan hyvinvoinnin edistämiseksi, kiusaamisen ehkäisyssä ja lievien ristiriitatilanteiden selvittelyssä. Päiväkodeissa ja oppilaitoksissa voi olla käytössä myös jokin vertaissovittelumalli.

4. Hyvinvoinnin mittaaminen

Hyvinvointitietoa seurataan ja hyödynnetään säännöllisesti kyselyjen avulla. Saatua tietoa analysoidaan ja sitä käytetään kiusaamisen ehkäisemiseen sekä siihen puuttumiseen. Esimerkkejä kyselyistä: Kouluterveyskysely, School Day -hyvinvointisovellus, Kiva-koulu -kysely ja toimipisteiden omat kyselyt.

Kiusaamiseen puuttumisen toimenpiteet

5. Jokainen aikuinen puuttuu kiusaamiseen

Päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa jokainen aikuinen puuttuu havaitsemaansa epäkunnioittavaan, asiattomaan ja pahaa mieltä aiheuttavaan käytökseen systemaattisesti. Henkilöstön osaamista kiusaamisen havaitsemisessa vahvistetaan. Tarkemmat puuttumisen prosessikuvaukset ovat kuvattuna yksikkökohtaisissa kiusaamisen ehkäisyn- ja puuttumisen suunnitelmissa. Huoltajat ja vanhemmat informoidaan niistä tavoista, millä kiusaamista yksikössä selvitetään.

6. Kiusaamisesta ilmoittamisen kanavat

Kiusaaminen tulee saada näkyväksi. Jokaisen lapsen, nuoren, huoltajan sekä aikuisopiskelijan tulee tietää, mitä erilaisia tapoja on tuoda kiusaaminen esiin. Kiusaamisen aktiivinen esillä pitäminen ja puheeksi otto tulee tapahtua sekä yhteisöllisellä että yksilöllisellä tasolla.

Toimipisteissä on käytössä esimerkiksi postilaatikoita, johon oppilas/opiskelija voi jättää ilmoituksen kiusaamisesta. Perusopetuksessa on käytössä sähköinen Someturva-palvelu sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen ilmoittamiseen ja avun pyytämiseen. Someturvan käyttö laajennetaan perusopetuksesta toisen asteen koulutukseen. Toisella asteella Variassa on käytössä Annie-sovellus.

7. Jokaisessa yksikössä toimii kiusaamisen selvittelyn ja puuttumisen ryhmä

Ryhmä huolehtii kiusaamiseen puuttumisesta sekä seurannasta koko yhteisössä. Ryhmään nimetään lasten/nuoren/aikuisopiskelijoiden edustaja. Huoltajia ja vanhempia kuullaan säännöllisesti. Ryhmä hyödyntää toiminnassaan yksikkökohtaisia suunnitelmia sekä tarvittaessa kriisikortteja.

Kiusaamistilanteiden selvittäminen, kirjaaminen ja seuranta on kuvattu yksikkökohtaisissa kiusaamisen ehkäisyn- ja puuttumisen suunnitelmissa. Niissä huomioidaan vanhempien aktiivinen osallistuminen, jotta kiusaaminen saadaan loppumaan.

Kiusatulle nimetään tukiaikuinen. Kiusatun kanssa sovitaan, että hänelle nimetään yhteisöstä luottoaikuinen, jolta hän saa erityistä tukea ja apua. Lapsi, nuori tai aikuisopiskelija voi vaikuttaa siihen, kuka hänen tukiaikuisenaan toimii. Myös kiusaaja voi saada tukiaikuisen.

8. Sovittelu- ja Ankkuritoimintaa vahvistetaan kouluissa ja oppilaitoksissa

Sovittelutoimistosta voi pyytää apua, kun koulun/oppilaitoksen omat keinot eivät riitä tai tilanteen käsittelyyn toivotaan ulkopuolista apua. Rikoksen tunnusmerkistön täyttävät

tapaukset voivat ohjautua sovitteluun poliisin kautta. Kun asian soveltuvuus sovitteluun askarruttaa, voi sovittelutoimistoon soittaa konsultaatiopuhelun ja pohtia tilannetta sovittelun ammattilaisen kanssa.

Ankkuritoiminta kohdistuu varhaisessa vaiheessa rikoksilla oireilevien nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja rikosten ehkäisemiseen. Ankkuritiimissä on mukana poliisi, sosiaalityöntekijä, terveydenhoitaja ja nuorisotyöntekijä. Lisäksi toimintaan nimetään opetustoimen työntekijä.

9. Pitkittyneeseen ja haastavaan kiusaamiseen puuttuminen

Tarjotaan yksiköille ulkopuolista osaamista ja apua pitkittyneisiin ja haastaviin kiusaamis- ja väkivaltatapauksiin. Selvitetään mahdollisuuksia hankkia ulkopuolista osaamista ja apua, jolla ratkaistaan pitkittyneet ja haastavat kiusaamis- ja väkivaltatapaukset. Tämä edellyttää erillistä rahoitusta.